

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Lana Pehar, Mitja Ružojčić, Alen Serhatlić

**Ispitivanje uzajamnih međugrupnih stavova studenata psihologije
Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta u Zagrebu**

Zagreb, 2013.

Ovaj rad izrađen je na Odsjeku za psihologiju pod vodstvom prof. dr. sc. Dinke Čorkalo Biruški i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2012./2013.

SADRŽAJ RADA

UVOD.....	1
<i>Socijalni kontekst istraživanja</i>	6
CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA.....	8
MATERIJALI I METODE.....	9
<i>Instrumenti</i>	9
<i>Uzorak</i>	16
<i>Postupak</i>	17
REZULTATI.....	19
<i>Razlike u stavovima studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija jednih prema drugima</i>	19
<i>Predikcija stava prema vanjskoj studijskoj grupi</i>	21
RASPRAVA	25
ZAKLJUČAK.....	33
ZAHVALE.....	34
LITERATURA	35
SAŽETAK	37
SUMMARY.....	38

UVOD

U svakodnevnom životu nalazimo velik broj različitih socijalnih grupa, počevši od širih socijalnih kategorija kao što su nacije, etničke i klasne skupine, do manjih grupa čiji su članovi u interakciji licem u lice kao što su obitelji, društvene grupe, sportske momčadi pa i studentske grupe. Grupe su neizbježan dio ljudskog postojanja jer u njima ljudi odrastaju, rade, donose odluke, igraju se, uče, te se i sukobljavaju s pripadnicima drugih grupa.

U literaturi socijalne psihologije grupe su se definirale na različite načine. Neki teoretičari stavljali su naglasak na iskustvo zajedničke sudbine (Lewin, 1948; Campbell, 1958; Rabbie i Horowitz, 1988; sve prema Brown, 2006), drugi na postojanje neke formalne ili implicitne socijalne strukture, obično u formi odnosa među statusima i ulogama (Sherif i Sherif, 1969; prema Brown, 2006), dok su treći kao elementarno obilježje grupe isticali činjenicu da su njihovi članovi u interakciji licem u lice (npr. Bales, 1950; prema Brown, 2006). Turner (1982; prema Brown, 2006) pak smatra da neka grupa postoji kad dva ili više pojedinca doživljavaju sebe kao pripadnike iste socijalne kategorije. Brown (2006) predlaže obuhvatniju definiciju prema kojoj se grupa odnosi na dvoje ili više ljudi koji imaju zajednički socijalni identitet i čije postojanje kao grupe prepoznaje neka treća strana. Ukratko, možemo reći da grupe postaju važan dio identiteta pojedinca, što ima značajan utjecaj na njegovo ponašanje. Pritom treba naglasiti da grupe ne nastaju i ne funkcioniraju u socijalnom vakuumu, pa je zato socijalna psihologija usmjerena na ponašanje ljudi kao članova grupa - i prema onima koji su u njihovoj vlastitoj grupi i prema onima koji pripadaju drugim grupama. Na međugrupnoj razini stavovi prema vlastitoj grupi i drugim grupama u središtu su međugrupne suradnje i sukoba (Hewstone i Stroebe, 2003).

Ovo istraživanje usmjereno je upravo na ispitivanje međusobnih stavova grupa studenata psihologije s dva različita fakulteta na Sveučilištu u Zagrebu, čiji su odnosi u proteklih godinu dana postajali sve napetiji zbog najave da bi se ova dva studija mogla spojiti u jedan.

Jedna od središnjih teorija u socijalnoj psihologiji koja pridonosi razumijevanju unutargrupnih i međugrupnih procesa je *teorija socijalnog identiteta* (Tajfel i Turner, 1986). Prema toj teoriji pojedinci ne razvijaju samo osobni identitet kao jedinstvene osobe, nego usvajaju i socijalni identitet koji odražava njihovu pripadnost različitim grupama i emocionalnu vezanost za njih. Stoga se socijalni identitet definira kao onaj dio samopoimanja svakog pojedinca koji se temelji na članstvu u određenoj grupi ili grupama, zajedno s vrijednosti i emocionalnom važnosti koja se pridaje tim grupama (Tajfel, 1982). Tajfel (1974, 1978; prema Turner, 1999) je također pretpostavio da socijalno ponašanje varira duž bipolarnog kontinuuma od interpersonalnog do intergrupnog. Na intergrupnom kraju kontinuuma međusobno ponašanje dva ili više pojedinaca određeno je njihovim članstvom u različitim socijalnim grupama. Na interpersonalnom kraju kontinuuma sve interakcije određene su osobnim odnosima između pojedinaca kao i njihovim individualnim karakteristikama. Kako ponašanje postaje više intergrupno, stavovi pojedinaca prema vanjskoj grupi postaju uniformniji, a članovi vanjske grupe se počinju vidjeti kao homogeni i nediferencirani članovi svoje socijalne kategorije.

Posebnu važnost u teoriji socijalnog identiteta ima pretpostavka da ljudi imaju potrebu za postizanjem i održavanjem pozitivnog socijalnog identiteta. Pojedinci, dakle, nastoje imati pozitivnu sliku o sebi, pri čemu se u procesu identifikacije s grupom ta potreba prevodi u tendenciju da se vlastita grupa vidi pozitivno. To se ostvaruje kroz proces socijalne usporedbe vlastite s drugim relevantnim grupama (Tajfel, 1982). Drugim riječima, postoji potreba za pozitivnim socijalnim identitetom, izražena kao želja da se postigne, održi i ojača pozitivna različitost vlastite grupe u odnosu na vanjske grupe na relevantnim dimenzijama u situaciji kada se ljudi definiraju i vrednuju u terminima svoje grupne pripadnosti. Tajfel i njegovi suradnici (Billing i Tajfel, 1973; Tajfel, Flament, Billing i Bundy, 1971; sve prema Sherman, Hamilton i Lewis, 2000) su, koristeći paradigmu minimalne grupe, pokazali kako i arbitrarna kategorizacija pojedinaca u različite grupe pouzdano dovodi do impresivnih ishoda kao što je prenaplašavanje međugrupnih razlika, podcjenjivanje unutargrupnih razlika, favoriziranje vlastite grupe prilikom dodjeljivanja resursa, te evaluativna preferencija vlastite grupe. Dakle, sama svijest o pripadanju određenoj grupi dovoljna je da u određenim uvjetima potakne međugrupnu kompeticiju, pa i diskriminaciju.

Fenomen favoriziranja vlastite grupe u odnosu na relevantne vanjske grupe robusan je nalaz u socijalnoj psihologiji (Mullen, Brown i Smith, 1992), no pogrešno je zaključiti da je unutargrupna pristranost neizbježna posljedica kategorizacije pojedinca u grupu ili da je međugrupna hostilnost pravilo u međugrupnom kontekstu. Put od socijalne kategorizacije do međugrupne diskriminacije nije direktan. Prema teoriji socijalnog identiteta faktori relevantni za određivanje vjerojatnosti pojave unutargrupne pristranosti su: stupanj identifikacije s grupom, salijentnost relevantnog socijalnog identiteta, percipirana socijalna struktura međugrupnih odnosa, relevantnost komparativne dimenzije, te relevantnost vanjske grupe za specifičnu komparativnu prosudbu koja se donosi (Turner, 1999).

Identifikacija s grupom je važan moderator unutargrupne pristranosti. Prema teoriji socijalnog identiteta kada se pojedinac identificira s grupom, njena sudbina, atributi i akcije postaju inkorporirani u pojedinčevu sudbinu, attribute i akcije (Tajfel i Turner, 1986; Turner i sur., 1987; sve prema Brown, 2010). Nadalje, pojedinci se identificiraju s vlastitim grupama u različitom stupnju. Osoba koja se slabo identificira s grupom vjerojatno neće biti pretjerano motivirana za razlikovanje unutarnje grupe od vanjskih grupa, dok će oni pojedinci s višim stupnjem identifikacije s vlastitom grupom pokazivati više međugrupne diskriminacije (Schneider, 2004). Ipak treba naglasiti da se korelacija između stupnja identifikacije s grupom i pristranosti prema vlastitoj grupi u istraživanjima pokazala prilično nestabilnom. Jedno od objašnjenja nedosljedne povezanosti identifikacije i pristranosti jest da predložena veza možda ne vrijedi jednako za sve grupne kontekste ili za sve članove grupe (Hinkle i Brown, 1990; prema Brown, 2006).

Status je važna varijabla u teoriji socijalnog identiteta jer je povezana s prestižem i samopoštovanjem koje pripadnici neke grupe mogu dobiti članstvom u toj grupi. Meta-analiza Mullena, Browna i Smitha (1992) pokazala je da grupe s visokim statusom pokazuju značajno više unutargrupne pristranosti od grupa s nižim statusom koje doživljavaju relativno visoku prijetnju identitetu. Iako se prema logici teorije socijalnog identiteta na prvi pogled može očekivati da pripadnici grupa visokog statusa neće pokazati mnogo znakova međugrupne diferencijacije (jer imaju željenu poziciju pozitivne distinktivnosti u odnosu na druge grupe), Scheepers i sur. (2006; prema Brown, 2010) istaknuli su da unutargrupna pristranost može imati različite funkcije. Jedna od tih funkcija je ekspresivna, što znači da unutargrupna pristranost

pripadnicima visokostatusnih grupa služi potvrđivanju socijalne realnosti, tj. izražavanju vlastite superiornosti. Nadalje, grupe visokog statusa mogu se ponašati izrazito diskriminirajuće i u situaciji kada percipiraju da grupe niskoga statusa ugrožavaju njihovu legitimnu superiornost (Turner, 1999). Ishod socijalnih komparacija za grupe niskog statusa često je nepovoljan, što bi prema teoriji socijalnog identiteta trebalo rezultirati negativnim socijalnim identitetom. Ovisno o percepciji propusnosti grupnih granica, stabilnosti i legitimnosti statusnih odnosa među grupama, članovi grupa niskog statusa mogu usvojiti različite strategije promjene statusa: individualnu mobilnost, socijalnu kreativnost ili strategiju kolektivne, etnocentrične socijalne kompeticije. Istraživanja su pokazala da grupe niskog statusa diskriminiraju više na dimenzijama koje nisu povezane sa statusom, te da deevaluiraju dimenzije na kojima se temelji njihov niži status (Reichl, 1997; Major i sur., 1998; sve prema Schneider, 2004).

Ukratko, možemo reći da vjerojatnost grupnih odgovora kao što je međugrupna pristranost nije velika ukoliko nisu prisutna obilježja socijalnog konteksta koja pomažu definirati situaciju kao intergrupnu. Jedno od takvih obilježja je sigurno je *prijetnja socijalnom identitetu*. Velik broj istraživanja pokazao je da prijetnje socijalnom identitetu mogu dovesti do unutargrupne pristranosti i diskriminacije (Spears, Doosje i Ellemers, 1999). Konflikti i kompeticija čine unutargrupnu pristranost snažnijom. Prema teoriji socijalnog identiteta kada je grupa ugrožena od strane vanjske grupe, identitet i samopoštovanje članova grupe su također ugroženi. Derogacija vanjske grupe i osnaživanje vlastite grupe promiču pozitivnu samoevaluaciju koja je utemeljena u grupnom identitetu (Schneider, 2004).

Još jedan važan konstrukt koji je unutar teorije socijalnog identiteta dobio središnju ulogu u objašnjenju međugrupne diskriminacije je *samopoštovanje*. Pod pojmom samopoštovanja podrazumijevamo evaluaciju sebe, odnosno osjećaj vlastite vrijednosti i poštovanja prema samom sebi. Ovisno o tome evaluiramo li sebe kao pojedinca ili kao pripadnika neke skupine ljudi, samopoštovanje može biti osobno i socijalno (Jelić, 2009). Prema teoriji socijalnog identiteta, kao što je već spomenuto, ljudi su pozitivno pristrani prema vlastitoj grupi, jer na taj način postižu poželjnu različitost vlastite grupe od drugih grupa, tj. pozitivni socijalni identitet, a time povećavaju vlastito samopoštovanje. Istraživanje Nascimento-Schulze (1993) na grupi brazilskih radnika pokazalo je da ne postoji povezanost između intergrupne diskriminacije i porasta u osobnom samopoštovanju, već da je intergrupna diskriminacija dovela do povoljnije evaluacije

vlastite grupe, odnosno do porasta u socijalnom samopoštovanju. Naglasak je, dakle, na motivacijskoj dimenziji međugrupne diferencijacije (Jelić, 2009). Mnogi istraživači vjeruju kako postoji uzročna veza između međugrupne diskriminacije i samopoštovanja. Pretpostavlja se da takva veza može imati dva oblika. Moguće je da ljudi diskriminiraju kako bi povećali svoje samopoštovanje jer se pozitivna predodžba o sebi općenito preferira u odnosu na neutralnu ili negativnu. Druga je mogućnost da prethodno nisko samopoštovanje, koje možda proizlazi iz pripadanja niskostatusnoj ili stigmatiziranoj grupi, uzrokuje međugrupnu diskriminaciju, kako bi se ono podiglo na „normalnu“ razinu. Dokazi za oba procesa su neodređeni, premda je prva hipoteza dobila dosta veću potporu od druge (Rubin i Hewstone, 1998; prema Brown, 2006). Međutim, valja napomenuti da je u mnogim istraživanjima zanemaren veoma bitan konstrukt socijalnog samopoštovanja. Naime, iako postoji mnogo mjera samopoštovanja, gotovo se sve usmjeravaju na pojedinčevu evaluaciju osobnog identiteta. Kako bi se provjerile postavke teorije socijalnog identiteta, nužno je imati mjeru samopoštovanja koja je proizašla iz socijalnog identiteta pojedinca, tj. pripadnosti socijalnoj kategoriji u kojoj se pojedinac trenutno nalazi (Tofant, 2004). Iako je bilo više pokušaja mjerenja socijalnog samopoštovanja (npr. skala koju su razvili Breckler, Greenwald i Wiggins, 1986; prema Luhtanen i Crocker, 1992), jedna je skala postala gotovo norma u mjerenju općega socijalnog samopoštovanja – Skala kolektivnog samopoštovanja (CSES). Luhtanen i Crocker (1990) razvile su skalu koja mjeri stabilne individualne razlike u stupnju pozitivnog socijalnog identiteta, odnosno visokog kolektivnog samopoštovanja. Eksperimentalna istraživanja koja su koristila skalu kolektivnog samopoštovanja pokazala su da ispitanici s visokim kolektivnim samopoštovanjem u odnosu na one ispitanike s niskim kolektivnim samopoštovanjem, pokazuju više pristranosti prema vlastitoj grupi u situacijama prijete grupnom identitetu.

Iako je psihologija dugo istraživala onaj negativniji dio međugrupnih odnosa kao što su sukobi, predrasude i pristranosti, treba naglasiti kako oni pozitivni aspekti poput suradnje i uzajamne tolerancije ipak nisu bili zanemareni. Godina 1954. bila je veoma važna za psihologiju međugrupnih odnosa jer te godine izlazi knjiga *Priroda predrasuda* Gordana Allporta. U toj je knjizi Allport pružio ne samo poticajnu analizu porijekla međugrupnih predrasuda nego i niz preporuka za efikasnije programe njihova uklanjanja. Te su preporuke postale poznate kao *hipoteza kontakta* jer se u osnovi svih njih nalazi ideja da je dovođenje pripadnika različitih grupa u međusobni kontakt na različite načine najbolji način smanjivanja svake tenzije ili neprijateljstva

koji mogu postojati među njima (Brown, 2006). Treba imati na umu da sam kontakt nije dovoljan za postizanje uzajamne međugrupne tolerancije. Kontakt bi trebao biti višestruk (opetovan), te uključivati zajedničke aktivnosti s nekim zajedničkim ciljem, pri čemu bi pripadnici različitih bili međusobno zavisni. Potrebno je postojanje i socijalnih normi koje promiču i podržavaju ravnopravnost među grupama (Amir, 1969; Wilder, 1984; sve prema Aronson, 2005). Između grupa ne bi smjela postojati razlika u socijalnom statusu i moći (odnos bi trebao biti ravnopravan), te bi se njihov kontakt trebao ostvarivati u prijateljskom i neformalnom okruženju, što može utjecati na pojedinca da uvidi da su njegova vjerovanja o vanjskoj grupi bila pogrešna. Istraživanja koja su provjeravala hipotezu kontakta pokazala su da je ona zaista točna; ako se kontakt odvija pod navedenim uvjetima, dolazi do smanjenja neprijateljskih međugrupnih stavova i ponašanja (Amir, 1976; Hewstone i Brown, 1986; Pettigrew, 1998; sve prema Brown, 2006).

Socijalni kontekst istraživanja

Početak prošle godine je u akademskim krugovima odjeknula vijest kako je Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje donijelo odluku o zabrani upisa novih studenata na jednopredmetni preddiplomski i diplomski studij psihologije na Hrvatskim studijima. Brojni su mediji pokazali interes za ovu odluku, pa su se tijekom ožujka 2012. godine u medijskim natpisima pojavile vijesti da se psihologija na Hrvatskim studijima ukida, zbog činjenice da na Sveučilištu u Zagrebu ne mogu postojati dva paralelna studija psihologije, kao i zbog nedovoljnog obrazovnog kadra jer, prema propisima za dobivanje dopusnice, 50 posto nastave trebaju izvoditi stalni zaposlenici fakulteta. Ubrzo nakon toga predložena je i integracija dva studija psihologije, umjesto ukidanja psihologije na Hrvatskim studijima. Očekivano, ovakva odluka izazvala je veliko negodovanje studenata psihologije na Hrvatskim studijima koji su brzo pokrenuli peticiju kojom su tražili od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta dopusnicu za održavanje nastave psihologije na njihovu fakultetu. U različitim medijima često su prezentirana mišljenja i izjave studenata psihologije s Hrvatskih studija o predloženoj integraciji: „*Ne prihvaćamo integraciju pod uvjetima koji su nam nametnuti. Filozofski fakultet želi biti koordinator izrade cijelog plana i programa studija. U slučaju da se formira zajedničko vijeće, oni bi u njemu imali većinu, jer imaju više profesora, a time i više glasova.*“ (Jarić Dauenhauer, 2012). Također su navodili kako

profesori na Filozofskom fakultetu smatraju da im Hrvatski studiji ne mogu biti ravnopravan partner te da ih zapravo žele inkorporirati u vlastiti fakultet: „*Mi nemamo ništa protiv toga da integracija počne s psihologijom, ali ne tako da se pod krinkom integracije zapravo jedan studij gasi i pripaja drugome.*“ (Jarić Dauenhauer, 2012). S druge strane, u medijima nisu prezentirane reakcije studenata psihologije s Filozofskog fakulteta na sporna događanja.

Potaknuti navedenim događanjima odlučili smo na početku akademske godine 2012./2013. provesti istraživanje kojim bi utvrdili uzajamne stavove studenata psihologije Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta. Pretpostavili smo da bi prethodno opisana događanja mogla kod studenata psihologije oba fakulteta generirati osjećaj prijetnje identitetu vlastite grupe, što bi se pak moglo nepovoljno odraziti na međugrupne stavove. Iako nažalost ne postoje prijašnja istraživanja o ovoj problematici s kojima bi mogli usporediti naše rezultate, smatramo da je ovo pitanje relevantno za psihologijsku struku, kao i za mogućnost daljnjeg rada i nužne suradnje oba fakulteta. Stoga smo se usmjerili na ispitivanje izraženosti trenutnih stavova kao i potencijalnih prediktora koji bi ih mogli objasniti. Zbog prirode razvoja opisanih događanja te implicitnih pokazatelja statusne pozicije fakulteta unutar akademske zajednice, u ovom smo istraživanju krenuli od pretpostavke da su studenti psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu većinska grupa. Prema Smithu (1991) većinski status grupe definiran je u terminima većinske, brojčane reprezentacije njenih članova, ali se bez obzira na broj neizbježno određuje i na temelju pozicije moći koje ta grupa ima u određenom društvu. Naime, studij psihologije na Filozofskom fakultetu prvi je osnovan studij psihologije u zemlji, s dugom akademskom tradicijom, ima veći broj stalno zaposlenih profesora kao i veći broj redovnih studenata od studija psihologije na Hrvatskim studijima. Osim toga, u javnosti su bile prisutne vijesti o zabrani upisa na preddiplomski i diplomski studij psihologije na Hrvatskim studijima te o njegovoj integraciji Filozofskom fakultetu, čime je ugrožena statusna pozicija studenata psihologije Hrvatskih studija.

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati međusobne stavove studenata psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i s Hrvatskih studija, te utvrditi prediktore stavova prema vanjskoj studijskoj grupi.

U skladu s ciljem istraživanja postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze:

1. Ispitati uzajamne stavove studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija, te utvrditi postoji li razlika u stavovima studenata dvaju različitih fakulteta.

Pretpostavlja se da će studenti oba fakulteta imati negativne stavove prema vanjskoj studijskoj grupi, pri čemu će studenti psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu u prosjeku imati negativnije stavove od studenata psihologije s Hrvatskih studija. Prema teoriji socijalnog identiteta sama svijest o pripadanju nekoj grupi može potaknuti međugrupnu diskriminaciju i kompeticiju. Nadalje, većinski status studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu trebao bi dovesti do veće unutargrupne pristranosti, a time i negativnijih stavova prema vanjskoj grupi nego kod studenata psihologije Hrvatskih studija.

2. Ispitati jesu li godina studija, socijalno samopoštovanje, prosjek ocjena i broj poznanika na drugom studiju prediktori stavova prema vanjskoj studijskoj grupi.

Pretpostavlja se da će negativni stavovi biti izraženiji kod ispitanika na višim godinama studija. Smatramo da se s povećanjem broja godina koje studenti provedu na svom fakultetu, povećava i stupanj identifikacije s vlastitom grupom, a time i unutargrupna pristranost. Stupanj identifikacije s vlastitom grupom trebao bi biti najizraženiji kod studenata četvrte i pete godine kada granice među grupama postaju gotovo nepropusne, otežavajući studentima prelazak na drugi fakultet.

Pretpostavlja se da će ispitanici s višim prosjekom ocjena imati negativnije stavove prema vanjskoj studijskoj grupi. Smatramo da prosjek ocjena predstavlja još jedan indikator stupnja identifikacije s vlastitom grupom, odnosno da će studentima s boljim uspjehom njihova studijska grupa biti važnija za definiranje socijalnog identiteta.

Pretpostavlja se da će općenito ispitanici s višim socijalnim samopoštovanjem imati negativnije stavove prema studentima vanjske studijske grupe. Ova pretpostavka u skladu je s rezultatima eksperimentalnih istraživanja koja su pokazala da ispitanici s visokim socijalnim samopoštovanjem pokazuju više pristranosti prema vlastitoj grupi od ispitanika s niskim socijalnim samopoštovanjem.

Pretpostavlja se da će ispitanici s većim brojem poznanika u vanjskoj studijskoj grupi imati pozitivnije stavove prema studentima te grupe. Prema hipotezi kontakta dovođenje pripadnika različitih grupa u uvjetima optimalnog međusobnog kontakta najbolji je način smanjivanja tenzija i neprijateljstva među njima.

MATERIJALI I METODE

Instrumenti

Varijable korištene u ovom istraživanju bile su stav prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu/Hrvatskih studija, izmjeren skalom stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija, te socijalno samopoštovanje, izmjereno hrvatskom verzijom Skale socijalnog samopoštovanja (Jelić, 2009). Također su ispitivane neke demografske varijable: spol, dob, godina studija, prosjek ocjena na studiju i broj poznanika na drugom studiju psihologije.

1. *Skala stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija.* Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je poseban upitnik s ciljem mjerenja stavova studenata psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu prema studentima psihologije s Hrvatskih studija te obratno, studenata psihologije s Hrvatskih studija prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. S namjerom da što šire obuhvatimo različite moguće manifestacije međugrupnih stavova, na početku istraživanja generiran je veći broj čestica Likertovog tipa od 5 stupnjeva (1 znači „uopće se ne slažem“, 5 znači „u potpunosti se

slažem“) u skladu s trokomponentnim modelom stava. Naime, istraživanja unutrašnje strukture stavova pokazala su da se stav kao opća evaluacija nekog objekta može podijeliti na tri komponente: kognitivnu, koja se sastoji od uvjerenja o objektu stava, afektivnu koja sadrži emocije i osjećaje potaknute objektom stava, te bihevioralnu komponentu koja obuhvaća akcije usmjerene prema objektu stava kao i bihevioralne namjere. Valjanost trokomponentnog modela stava pokazao je npr. Breckler (1984; prema Hewstone i Stroebe, 2001) koji je, mjereći afektivne, kognitivne i bihevioralne aspekte stavova studenata, pronašao da trokomponentni model bolje tumači kovariranje mjera stavova od jednofaktorskog rješenja. Sadržajnom analizom početnih čestica u konačnici je odabrano njih 48, pri čemu se 16 čestica se odnosilo na kognitivnu komponentu stava, 16 na afektivnu i 16 na bihevioralnu. Od ukupnog broja čestica polovica ih je bila pozitivna, a polovica negativna.

S obzirom na općenito gledano malu populaciju, zasebna validacija upitnika je bila onemogućena jer bi time zasigurno došlo do preklapanja uzorka za validaciju i uzorka iz istraživanja. Time bi neki ispitanici u kratkom roku dva puta ispunjavali iste upitnike, što bi vjerojatno utjecalo na krajnje rezultate istraživanja. Stoga je mjerenje stavova provedeno na svih 48 čestica, pri čemu je kreirana online forma upitnika. Također, napravljene su dvije verzije upitnika, jedna za ispitanike s Hrvatskih studija i druga za ispitanike s Filozofskog fakulteta koje su se sastojale od sadržajno istih čestica prilagođenih za pojedinu studijsku grupu. Na primjer, čestica namijenjena studentima psihologije s Hrvatskih studija glasila je „Studenti psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu su sposobni.“, a istovjetna je čestica u skali za studente s Filozofskog fakulteta glasila „Studenti psihologije s Hrvatskih studija su sposobni.“. Nakon ispitivanja i provedenih analiza, zadržano je 30 čestica. Kriteriji za zadržavanje bili su diskriminativna valjanost čestice, varijabilitet rezultata na čestici, zasićenja komponentama skale, te sadržaj čestice. Analizom glavnih komponenata¹ na zadržanih 30 čestica utvrđene su 3 komponente skale čije čestice, kao što se može vidjeti u tablici 1, odražavaju uvjerenja (kognitivna komponenta), osjećaje (afektivna komponenta) i bihevioralne tendencije (bihevioralna komponenta) prema studentima vanjske studijske grupe. Ovakva podjela je uobičajena u istraživanjima stavova, jer se njom zahvaćaju tri različite manifestacije stava od kojih svaka dovodi do specifičnih ishoda. S obzirom na to da

---

¹ Pri provođenju analize glavnih komponenata korištena je Varimax rotacija, a glavni kriterij za zadržavanje komponenti bila je njihova interpretabilnost, usuglašena s Cattellovim scree testom za zadržavanje komponenti.

je takva faktorska struktura interpretabilna, te u skladu s početno zamišljenim trokomponentnim modelom stava, odlučili smo zadržati navedene komponente: kognitivnu, koju čini 12 čestica (npr. „Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u Zagrebu bili su bolji učenici u srednjoj školi od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu/Hrvatskih studija“), afektivnu, koju čini 11 čestica (npr. „Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u Zagrebu su umišljeni.“), te bihevioralnu, koju čini 7 čestica (npr. „Rado bih upoznao/la nove ljude sa studija psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u Zagrebu.“). Zasićenja čestica pojedinim komponentama skale prikazana su u tablici 1. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za cijelu skalu iznosi .93, za kognitivnu subskalu .89, za afektivnu subskalu .88, a za bihevioralnu .86. Ukupan rezultat na ovoj skali, kao i rezultat na subskalama, izražen je kao prosjek odgovora na svim česticama. Rezultati na česticama su rekodirani tako da viši rezultat znači pozitivniji stav. Ukupni raspon rezultata bio je od 1 do 5, pri čemu jedan znači u potpunosti negativan, a 5 u potpunosti pozitivan stav.

Tablica 1

Zasićenost čestica skale stavova prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu (FFZG) i Hrvatskih studija pojedinim komponentama (zasićenosti niže od 0,3 su izostavljene iz prikaza)

	Komponenta		
	Kognitivna	Afektivna	Bihevioralna
35. Studenti psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija bili su bolji učenici u srednjoj školi od studenata psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,722		
3. Kada bih odlučivao/la pri zapošljavanju za posao, prije bih odabrao/la studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studenta psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta.	,716		
23. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG su lošiji od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,698		,382

6. Kada bih odlučivao/la o dodjeli stipendije, prije bih je dodijelio/la studentu psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studentu psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,697	
25. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG ulažu manje truda u studij od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,691	
37. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG su manje ambiciozni od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,631	
1. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG su sposobni.	,605	
39. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG manje znaju statistiku i metodologiju od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,604	
11. Studenti psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija imaju više stručnog znanja od studenata psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,603	,342
5. Student psihologije s Hrvatskih studija/FFZG bio bi jednako dobar suradnik u istraživanju kao i student psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,598	,420
46. Za suradnika na projektu bih prije odabrao/la studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studenta psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,536	
21. Ne bih obavljao praksu kod mentora za kojeg znam da je diplomirao na Hrvatskim studijima/FFZG.	,453	,389
33. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG su umišljeni.	,788	
41. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG imaju predrasude o studentima psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,699	
12. Nije mi drago kada čujem pohvale na račun studenata psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,628	,346
34. Nelagodno mi je surađivati sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,621	,417

36. Potajno se veselim kada čujem loše vijesti vezane uz studente psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,617	,315
38. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/FFZG su prijateljski raspoloženi prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,609	
32. Na spomen studenata psihologije s Hrvatskih studija/FFZG "diže mi se kosa na glavi".	,585	,309
26. Ljut/a sam na studente psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,578	
42. Nezadovoljan/a sam kada na natječaju za posao/stipendiju bude uspješniji student psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,571	
24. Na studentskom tulumu radije bih razgovarao/la sa studentom psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija nego s Hrvatskih studija/FFZG.	,524	,327
14. Pri upoznavanju novog studenta psihologije s Hrvatskih studija/FFZG, ponašam se hladnije prema njemu, nego pri upoznavanju novog studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.	,523	,351
40. Rado bih upoznao/la nove ljude sa studija psihologije Hrvatskih studija/FFZG.		,797
27. Volio/ljela bih izmjenjivati iskustva o studiju sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.		,748
9. Osmislio/la bih istraživanje u suradnji sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.		,684
28. Ne bih tražio/la savjet od studenata psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.		,663
30. Pozvao/la bih studente psihologije s Hrvatskih studija/FFZG da se priključe radu u studentskoj udruzi mog studija.		,662
4. Rado bih se družio/la sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.	,339	,554
2. Kada bih organizirao/la događaj vezan uz psihologiju, pozvao/la bih i studente psihologije s Hrvatskih studija/FFZG.		,374

2. *Skala socijalnog samopoštovanja*. Skala socijalnog samopoštovanja mjeri razinu socijalnog identiteta temeljenu na članstvu u nekoj grupi (npr. rodnoj, rasnoj, nacionalnoj i sl.) (Jelić, 2009). Originalna Skala kolektivnog samopoštovanja autorica Luhtanen i Crocker (1992) sadrži 16 čestica Likertovog tipa od 7 stupnjeva, te ju čine 4 subskale: članstvo u grupi (evaluacija sebe kao člana grupe), privatno socijalno samopoštovanje (vlastita evaluacija naše grupe u cjelini), javno socijalno samopoštovanje (percepcija tuđe evaluacija naše grupe) i identitet (evaluacija subjektivne važnosti vlastite grupe za samopoimanje). U ovom radu korištena je hrvatska verzija Skale socijalnog samopoštovanja (Jelić, 2009) koju čini 13 čestica Likertovog tipa od 5 stupnjeva. Hrvatsku verziju čine 4 ponešto drugačije subskale: pozitivno socijalno samopoštovanje, negativno socijalno samopoštovanje, javno socijalno samopoštovanje i nevažnost grupe za identitet. Budući da se čestice u hrvatskoj verziji Skale socijalnog samopoštovanja odnose na naciju i ispituju socijalno samopoštovanje temeljeno na nacionalnoj pripadnosti, ona je prilagođena temi istraživanja, te je termin „narod“ u česticama zamijenjen s terminom „studijska grupa“. Na primjer, čestica „Ja sam vrijedan pripadnik svoga naroda.“ u ovom slučaju glasi „Ja sam vrijedan pripadnik svoje studijske grupe.“. Na taj način je omogućeno utvrđivanje socijalnog samopoštovanja s obzirom na pripadnost određenoj studijskoj grupi, u ovom slučaju studentima psihologije s Hrvatskih studija, odnosno s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Također, za potrebe istraživanja kreirana je online forma ove skale. Nakon prikupljanja podataka, na Skali socijalnog samopoštovanja provedena je faktorska analiza² te su dobivena 4 faktora koji po sadržaju odgovaraju subskalama iz originalne skale Luhtanen i Crocker (1992). Navedene subskale su: članstvo, privatno socijalno samopoštovanje, javno socijalno samopoštovanje i identitet. Budući da su korelacije među faktorima relativno niske (kreću se od .071 do .375), smatramo da je kao pokazatelj socijalnog samopoštovanja opravdano koristiti samo rezultate na subskalama. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za subskalu članstva iznosi .69, za subskalu privatnog socijalnog samopoštovanja .68, za subskalu javnog socijalnog samopoštovanja .78 i za subskalu identiteta .82. Ukupan rezultat na svakoj od subskala se izražava kao prosjek odgovora na svim česticama subskale. Čestice su rekodirane tako da viši rezultat na svakoj od ovih subskala upućuje na veći stupanj samopoštovanja koji subskala mjeri.

---

² Korištena metoda faktorske analize bila je metoda zajedničkih faktora, a metoda rotacije bila kosokutna oblimin rotacija. Kriteriji za zadržavanje faktora bili su Cattellov scree test i njihova interpretabilnost.

Tablica 2
Zasićenost čestica Skale socijalnog samopoštovanja pojedinim faktorima

	<i>Faktor</i>			
	Identitet	Članstvo	Javno socijalno samopoštovanje	Privatno socijalno samopoštovanje
13. Pripadnost mojoj studijskoj grupi je važan dio slike koju imam o sebi.	,842			
6. Pripadnost mojoj studijskoj grupi bitno određuje tko sam.	,784			
10. Za to kako doživljavam sebe kao ličnost, pripadnost mojoj studijskoj grupi nije važna.	,668			
4. To što pripadam svojoj studijskoj grupi ne utječe na to kako sebe doživljavam.	,649			
11. Često osjećam da sam beskoristan pripadnik svoje studijske grupe.		,796		
5. Osjećam da nema mnogo toga što bih ja mogao ponuditi svojoj studijskoj grupi.		,657		
1. Ja sam vrijedan pripadnik svoje studijske grupe.		,555		
9. Općenito, drugi poštuju moju studijsku grupu.			-,840	
3. Općenito govoreći, drugi moju studijsku grupu smatraju dobrom.			-,807	
12. Drugi smatraju da je studijska grupa kojoj pripadam bezvrijedna.			-,568	
8. Često osjećam da moja studijska grupa nije vrijedna truda.				-1,004
2. Često žalim što pripadam svojoj studijskoj grupi.				-,546
7. Sklon sam suradnji s pripadnicima svoje studijske grupe.				-,345

Tablica 3
Povezanosti između faktora Skale socijalnog samopoštovanja

Faktor	Identitet	Članstvo	Javno socijalno samopoštovanje	Privatno socijalno samopoštovanje
Identitet	1	,071	-,172	-,244
Članstvo	,071	1	-,121	-,375
Javno socijalno samopoštovanje	-,172	-,121	1	,300
Privatno socijalno samopoštovanje	-,244	-,375	,300	1

Uzorak

U ispitivanju su sudjelovala 292 sudionika (otprilike 50 % od ukupnog broja studenata psihologije na oba fakulteta), od čega 164 studenta psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu (56,2 %) i 128 studenata psihologije s Hrvatskih studija (43,8 %). Uzorak je činilo 11,3 % muškaraca ($n=33$) i 88,4 % žena ($n=259$). Prosječna dob sudionika iznosila je 21,43 godine ($SD=2,431$). Što se strukture po godini studija tiče, 17,7 % sudionika je na prvoj godini studija ($n=52$), 22,2 % s druge godine ($n=65$), 23,2 % s treće godine ($n=68$), 18,1 % s četvrte godine ($n=53$) i 18,4 % s pete godine ($n=54$). S obzirom na ove demografske pokazatelje može se reći da je uzorak reprezentativan za populaciju, budući da je broj ispitanika sa svake godine studija podjednak, a postotak žena je znatno veći što je uobičajena pojava na studijima psihologije u Hrvatskoj. Gledajući cijeli uzorak, središnja vrijednost prosjeka ocjena iznosi 4,09 ($SD=0,483$) dok su sudionici u prosjeku poznavali 3,61 ($SD=3,794$) studenata psihologije s paralelnog studija.

Kao što je već navedeno, 164 studenata psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu su sudjelovala u istraživanju. Među njima je bilo 12,2% muškaraca ($n=20$) i 87,8 % žena ($n=144$). Prosječna dob sudionika studenata psihologije s Filozofskog fakulteta bila je 21,38 ($SD=2,636$). Što godina studija tiče, 16,5 % bilo ih je s prve godine ($n=27$), 19,5 % s druge ($n=32$), 25,6 % s treće ($n=42$), 17,7 % s četvrte ($n=29$) i 20,7 % s pete godine ($n=34$). Prosjek ocjena studenata

psihologije s Filozofskog fakulteta iznosio je 3,90 ($SD=0,480$), a prosječan broj poznanika koje imaju među studentima psihologije Hrvatskih studija bio je 3,26 ($SD=3,506$).

Od 128 studenata psihologije s Hrvatskih studija, 10,2 % je muškaraca ($n=13$), a 89,8 % ($n=115$). Prosječna dob studenata psihologije s Hrvatskih studija bila je 21,51 ($SD=2,142$). Što se tiče strukture po godini studija, na prvoj godini studija je 19,5 % sudionika ($n=25$), na drugoj 25,8 % ($n=33$), na trećoj 20,3 % ($n=26$), na četvrtoj 18,8 % ($n=24$) te na petoj 15,6 % ($n=20$). Prosjek ocjena studenata psihologije s Hrvatskih studija iznosio je 4,34 ($SD=0,352$), a prosječan broj poznanika koje imaju među studentima psihologije s Filozofskog fakulteta bio je 4,09 ($SD=4,125$).

Tablica 4
Demografske karakteristike ispitanika

Uzorak	spol (%)		godina studija (%)					prosjek ocjena na studiju (%)			Broj poznanika na drugom fakultetu(%)		
	M	Ž	1.	2.	3.	4.	5.	2,9-3,45	3,5-4,45	$\geq 4,5$	0	1-5	≥ 6
Filozofski fakultet	12,2	87,8	16,5	19,5	25,6	17,7	20,7	15,2	54,3	13,4	14,6	68,9	14
Hrvatski studiji	10,2	89,8	19,5	25,8	20,3	18,8	15,6	3,1	46,9	30,5	7,8	65,6	17,2
Ukupno	11,3	88,4	17,1	22,2	23,2	18,1	18,4	9,9	50,9	20,8	11,6	67,2	15,4

Postupak

Prikupljanje podataka provedeno je putem Interneta, pri čemu je korištena online forma upitnika koji je sadržavao skalu stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija, hrvatsku verziju Skale socijalnog samopoštovanja, te pitanja vezanih uz demografske podatke (spol, dob, godina studija, prosjek ocjena i broj poznanika na paralelnom

studiju psihologije). U prvom dijelu prikupljanja podataka poziv za istraživanje koji je sadržavao poveznicu za online formu upitnika poslan je na mailing liste svih 5 godina oba studija psihologije. Upitnik je bio dostupan 4 tjedna, od 17. 12. 2012. do 13. 1. 2013. Tijekom ovog vremena potencijalnim ispitanicima su poslana i 2 podsjetnika. Na ovaj način prikupljeno je 236 ispitanika, 146 s Filozofskog fakulteta (61,86 %) i 90 s Hrvatskih studija (38,13 %).

S obzirom da je prvotno skupljeni uzorak imao niži postotak studenata treće godine psihologije s Filozofskog fakulteta u odnosu na ostale godine i niži postotak studenata četvrte i pete godine psihologije s Hrvatskih studija u odnosu na ostale godine, htjeli smo naknadno prikupiti podatke, kako bi sve godine studije bile što vjernije reprezentirane u uzorku. Stoga smo u drugom dijelu prikupljanja podataka pristupili manjem broju studenata treće godine psihologije s Filozofskog fakulteta i četvrte i pete godine s Hrvatskih studija te ih zamolili da prosljede kolegama na privatni e-mail (ne na mailing listu) poziv na istraživanje, zajedno s poveznicom za online formu upitnika, pritom pazeći da kolege kojima šalju pozivnicu nisu već ispunili upitnik. Ovaj puta upitnik je bio dostupan 3 tjedna, od 14. 2. 2013. do 6. 3. 2013. Ovim načinom prikupljeno je dodatnih 56 ispitanika, od čega 38 sa Hrvatskih studija i 18 sa Filozofskog fakulteta, te je osigurana ravnomjernija zastupljenost sudionika, jer je ostvaren podjednak broj ispitanika sa svake godine studija psihologije.

Kako bi se provjerilo razlikuju li se po demografskim karakteristikama ispitanici čiji su podaci naknadno prikupljeni od ispitanika iz prvotno ostvarenog uzorka, proveden je niz t-testova. Razlike po spolu nisu testirane zbog premalog broja muških ispitanika u naknadno prikupljenom uzorku. Pokazalo se kako se ove dvije skupine značajno razlikuju po dobi ($t(288)=3,59$; $p<.01$) i godini studija ($t(114)=4,33$; $p<.01$), pri čemu su „novi“ ispitanici stariji i pohađaju više godine studija, što je i očekivano s obzirom da su ispitanici čiji su podaci naknadno prikupljeni ciljano bili studenti viših godina (od treće do pete). Također se pokazalo kako se skupine razlikuju po prosjeku ocjena na studiju ($t(142)=4,96$; $p<.01$), pri čemu „novi“ ispitanici imaju viši prosjek ocjena, što je također očekivano jer na studijima psihologije postoji trend rasta prosjeka ocjena na višim godinama studija. Po broju poznanika na drugom studiju nije bilo značajnih razlika između ispitanika iz prvotno ostvarenog uzorka i ispitanika čiji su podaci naknadno prikupljeni.

REZULTATI

Razlike u stavovima studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija jednih prema drugima

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati stavove studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija jednih prema drugima, te utvrditi postoji li razlika u stavovima studenata dvaju različitih fakulteta. Kao što se može vidjeti iz tablice 5, sve vrijednosti aritmetičkih sredina (kako na ukupnom rezultatu tako i na komponentama) premašuju srednju vrijednost skale 3, te na taj način ne možemo tvrditi da studenti jedne i druge grupe imaju negativne stavove jedni prema drugima (podsjećamo da viši rezultat označava pozitivniji stav).

Što se drugog dijela problema tiče, rezultati pokazuju kako ukupno gledano studenti Filozofskog fakulteta imaju manje pozitivan stav prema studentima s Hrvatskih studija ($M=3,60$; $SD=0,706$) nego što to imaju studenti Hrvatskih studija prema studentima Filozofskog fakulteta ($M=3,86$; $SD=0,584$) ($t(290)=3,42$; $p<.01$). Na kognitivnoj komponenti stava također se pokazuje kako studenti s Filozofskog fakulteta ($M=3,13$; $SD=0,811$) imaju manje pozitivan stav ($t(290)=8,85$; $p<.01$) od studenata s Hrvatskih studija ($M=3,88$; $SD= 0,633$). Na afektivnoj komponenti stava rezultati su drugačiji te se pokazuje kako studenti Hrvatskih studija ($M=3,56$; $SD= 0,751$) imaju manje pozitivan stav ($t(290)=3,00$; $p<.01$) od studenata s Filozofskog fakulteta ($M=3,82$; $SD=0,722$). Na bihevioralnoj komponenti studenti Filozofskog fakulteta ($M=4,07$; $SD=0,723$) ponovo imaju manje pozitivan stav ($t(290)=2,74$; $p<.01$) od studenata s Hrvatskih studija ($M=4,30$; $SD=0,651$).

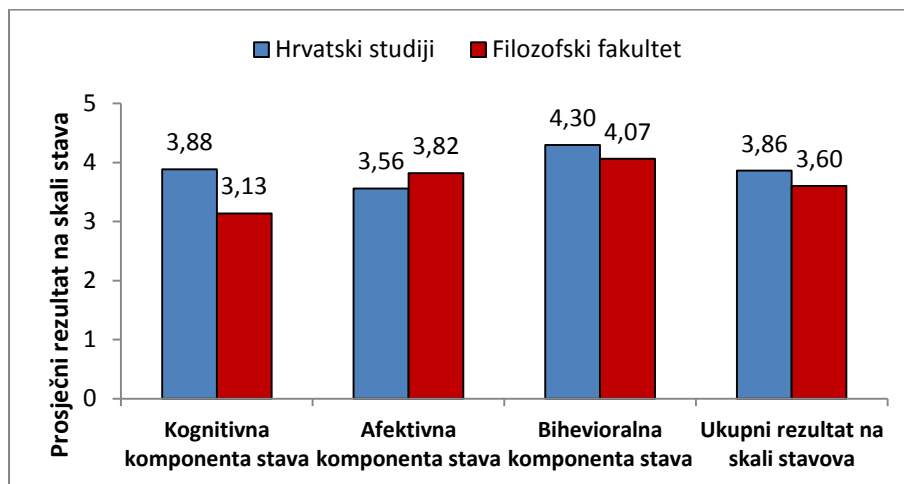
Tablica 5

Aritmetičke sredine i standardne devijacije stavova studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija jednih prema drugima te rezultati usporedbi ovih vrijednosti t-testom

	Vrsta fakulteta	N	M	SD	t-test	stupnjevi slobode	p
Kognitivna komponenta stava	Hrvatski studiji	128	3,8828	,63334			
	Filozofski fakultet	164	3,1344	,81114	8,853	290	,000**
Afektivna komponenta stava	Hrvatski studiji	128	3,5594	,75092			
	Filozofski fakultet	164	3,8193	,72213	2,999	290	,003**
Bihevioralna komponenta stava	Hrvatski studiji	128	4,2965	,65080			
	Filozofski fakultet	164	4,0650	,79280	2,739	289	,007**
Ukupni rezultat na skali stavova	Hrvatski studiji	128	3,8609	,58420			
	Filozofski fakultet	164	3,6022	,70621	3,423	289	,001**

* $p < ,05$; ** $p < ,01$

Rezultati dobiveni primjenom skale stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija su radi lakšeg uvida u rezultate prikazani grafički na slici 1.

Slika 1. Grafički prikaz prosječnih rezultata na komponentama stava te ukupnom rezultatu na skali stavova za studente psihologije Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta ($N=292$).

Predikcija stava prema vanjskoj studijskoj grupi

Drugi problem ovog istraživanja bio je ispitati mogu li se stavovi studenata predvidjeti na temelju varijabli godine studija, socijalnog samopoštovanja, prosjeka ocjena i broja poznanika na drugom studiju. U regresijsku jednadžbu kao prediktor je uvrštena i pripadnost pojedinom fakultetu, jer je s obzirom na dobivene razlike u stavovima između studijskih grupa u prvom problemu očekivano da bi i ova varijabla mogla biti značajan prediktor. Prije provedbe regresijskih analiza provjerene su osnovne pretpostavke za provedbu višestruke regresijske analize: linearna povezanost prediktora i kriterija, multikolinearnost, homoscedasticitet i normalna distribucija oko pravca regresije. Sve četiri provedene regresijske jednadžbe zadovoljavaju osnovne pretpostavke.

Tablica 6

Korelacije prediktora korištenih u multivarijantnoj regresijskoj analizi (vrsta fakulteta, godina studija, prosjek ocjena na studiju, broj poznanika na drugom fakultetu i komponente socijalnog samopoštovanja) s korištenim kriterijima (ukupni rezultat na skali stavova te rezultati na kognitivnoj, afektivnoj i bihevioralnoj komponenti stava prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija) ($N=221$)

	Kognitivna komponenta stava	Afektivna komponenta stava	Bihevioralna komponenta stava	Ukupni rezultat na skali stavova
Vrsta fakulteta	-,438**	,162*	-,148*	-,186**
Godina studija	,149*	,211**	,106	,187**
Prosjek ocjena na studiju	,161*	-,187**	,114	,032
Broj poznanika na drugom fakultetu	,210**	,170*	,194**	,222**
Identitet	-,234**	-,115	-,073	-,180**
Javno socijalno samopoštovanje	-,032	,161*	,081	,070
Članstvo	,133*	-,080	,047	,045
Privatno socijalno samopoštovanje	,087	,059	,158**	,107

* $p < ,05$; ** $p < ,01$

Kao što se može vidjeti iz tablice 7, odabrani niz prediktora (vrsta fakulteta, godina studija, prosjek ocjena, broj poznanika i subskele socijalnog samopoštovanja; identitet, javno socijalno samopoštovanje, privatno socijalno samopoštovanje i članstvo u grupi) objašnjava 15,6% varijance ukupnih rezultata na skali stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija ($R=,395$; $R^2=,156$; $N=221$ $F=4,89$; $ss=8$; $p<,01$)³.

Tablica 7

Rezultati multivarijatne regresijske analize za kriterije ukupnog rezultata na skali stavova te kognitivne, afektivne i bihevioralne komponente stava prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija ($N=221$)

Kriterij	R	R ²	R ² korigirani	p
Ukupni rezultat na skali stavova	,395	,156	,124	,000**
Kognitivna komponenta stava	,519	,269	,242	,000**
Afektivna komponenta stava	,412	,169	,138	,000**
Bihevioralna komponenta stava	,318	,101	,067	,001**

* $p<,05$; ** $p<,01$

Na razini pojedinačnih prediktora značajnim se pokazuju godina studija ($\beta=.199$; $p<,01$), broj poznanika na drugom fakultetu ($\beta=.159$; $p<,05$), identitet ($\beta=-.220$; $p<,01$) i privatno socijalno samopoštovanja ($\beta=.157$; $p<,05$). To znači da sudionici s viših godina studija, s više poznanika na drugom fakultetu, kojima je vlastita studijska grupa manje važna za samopoimanje te koji pozitivnije evaluiraju vlastitu studijsku grupu imaju pozitivniji stav prema drugoj studijskoj grupi.

³ S obzirom da studenti prve godine još nisu imali prosjek ocjena jer je ispitivanje provedeno prije zimskih ispitnih rokova, njihovi rezultati nisu uključeni u regresijsku analizu. Stoga je regresijska analiza provedena na 221 ispitaniku, budući da se pokazalo da se uključivanjem studenata prve godine u regresijsku jednadžbu i izbacivanjem prosjeka ocjena kao prediktora smanjuje postotak ukupno objašnjene varijance kriterija.

Tablica 8

Regresijski koeficijenti prediktora ukupnog rezultata na skali stavova te prema studentima kognitivne, afektivne i bihevioralne komponente stava psihologije Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija dobiveni multivarijatnom regresijskom analizom ($N=221$)

Kriterij	Ukupni rezultat na skali stavova		Kognitivna komponenta stava		Afektivna komponenta stava		Bihevioralna komponenta stava	
	β	p	β	p	β	p	β	p
Vrsta fakulteta	-,146	,061	-,397	,000**	,170	,029*	-,082	,305
Godina studija	,199	,003**	,173	,006**	,214	,001**	,104	,130
Prosjeck ocjena na studiju	-,015	,853	-,011	,879	-,086	,287	,102	,223
Broj poznanika na drugom fakultetu	,159	,018*	,126	,043*	,147	,028*	,147	,034*
Identitet	-,220	,003**	-,186	,006**	-,231	,001**	-,136	,069
Javno socijalno samopoštovanje	,058	,404	,003	,960	,099	,151	,063	,377
Članstvo	-,084	,269	-,061	,390	-,063	,408	-,116	,141
Privatno socijalno samopoštovanje	,157	,031*	,112	,098	,139	,053	,179	,017*

* $p<,05$; ** $p<,01$

Osim na ukupnoj skali stavova, regresijsku analizu smo odlučili provesti i na svakoj od tri komponente stava kako bismo detaljnije analizirali prediktore u podlozi pojedinih komponenata stavova studenata psihologije s dva fakulteta.

Iz tablice 7 možemo vidjeti da koeficijent multiple korelacije između skupa prediktora (vrsta studija, broj poznanika, prosjek ocjena, godina studija, identitet, javno socijalno samopoštovanje, članstvo u grupi, te privatno socijalno samopoštovanje) i kriterija kognitivne komponente stava iznosi $R=.519$ ($p<.01$), te je, dakle, ovim skupom prediktora objašnjeno gotovo 27% varijance ovog kriterija.

Pri tome su značajni prediktori vrsta fakulteta ($\beta=-.397$; $p<.01$), godina studija ($\beta=.173$; $p<.01$), broj poznanika ($\beta=.126$; $p<.05$) te varijabla identiteta ($\beta=-.186$; $p<.01$), što znači da pozitivnije stavove na kognitivnoj komponenti imaju sudionici s Hrvatskih studija, studenti viših

godina studija, s većim brojem poznanika na drugom fakultetu te oni kojima je vlastita studijska grupa manje važna za samopoimanje.

Kao što se može vidjeti iz tablice 7 koeficijent multiple korelacije između optimalno ponderirane linearne kombinacije seta prediktora i kriterija afektivne komponente stava je statistički značajan $p < .01$ te iznosi $R = .412$. Ovim prediktorima ukupno je objašnjeno 16.9% varijance afektivne komponente stava.

Kao što je to bio slučaj kod kognitivne komponente stava ponovno su se isti prediktori pokazali kao oni koji značajno pridonose objašnjenju varijance kriterija, ovoga puta afektivne komponente stava: vrsta fakulteta ($\beta = .170$; $p < .05$), godina studija ($\beta = .214$; $p < .01$), broj poznanika na drugom fakultetu ($\beta = .147$; $p < .05$), identitet ($\beta = -.231$; $p < .01$). Studenti Filozofskog fakulteta na ovoj komponenti imaju nešto pozitivniji stav. Studenti koji imaju veći broj poznanika u vanjskoj studijskoj grupi te oni s viših godina studija također iskazuju pozitivniji stav na afektivnoj komponenti. Oni studenti koji ne pridaju preveliku važnost vlastitoj grupi za samopoimanje također imaju pozitivniji stav na afektivnoj komponenti.

Pomoću istog seta prediktora najmanje je varijance objašnjeno na bihevioralnoj komponenti stava, 10.1%. Koeficijent multiple korelacije između seta prediktora i bihevioralne komponente stava iznosi $R = .381$; $p < .01$. Uvidom u raspon ukupnih rezultata na bihevioralnoj komponenti, možemo vidjeti da se gotovo 70% rezultata kreće u rasponu od 4 do 5. Ovakvo smanjenje varijabiliteta u jednoj od regresijskih varijabli uzrokovano restrikcijom raspona rezultata u toj varijabli, prema Cohenu i Cohenu (2003) dovodi do smanjenja koeficijenta korelacije između prediktora i kriterijske varijable, a samim time i do smanjenja proporcije objašnjene varijance.

U ovoj regresijskoj analizi samo su se dva prediktora pokazala kao statistički značajni: broj poznanika ($\beta = .147$; $p < .05$) te privatno socijalno samopoštovanje ($\beta = .179$; $p < .05$). Ponovno vidimo da je broj poznanika s drugog fakulteta psihologije bila značajna varijabla koja doprinosi pozitivnijem stavu, ovoga puta njegovom bihevioralnom aspektu. Dobiven je i nalaz koji ukazuje da studenti koji pozitivnije evaluiraju vlastitu grupu također imaju pozitivniji stav prema vanjskoj grupi na bihevioralnoj komponenti.

RASPRAVA

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati međusobne stavove studenata s dva fakulteta psihologije na Sveučilištu u Zagrebu, Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija te utvrditi koji su mogući prediktori izraženosti stavova navedenih studijskih grupa jednih prema drugima. Primarni motiv ovog istraživanja je bila analiza stavova koji se nalaze u podlozi njihovih međugrupnih odnosa koji su došli u fokus zbog najavljene integracije dva studija psihologije. Vjerujemo da se ovo pitanje nametnulo kao veoma bitno zbog nastale situacije, ali i zbog općenite važnosti odnosa ova dva fakulteta za psihologijsku struku te njen razvoj i napredak u Hrvatskoj, pa u tom pogledu i provedeno istraživanje ima društveni značaj.

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati kakvi su međusobni stavovi studenata dvaju različitih fakulteta psihologije te utvrditi postoji li razlika u izraženosti stavova između navedenih studijskih grupa. Pri tome je pretpostavljeno da će studenti oba fakulteta imati negativne stavove prema vanjskoj studijskoj grupi, ali da će studenti psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu u prosjeku imati negativnije stavove od studenata psihologije Hrvatskih studija. Prema teoriji socijalnog identiteta sama svijest o pripadanju nekoj grupi u određenim uvjetima trebala bi biti dovoljna da potakne međugrupnu diskriminaciju i kompeticiju, tj. potakne negativne stavove prema studentima vanjske studijske grupe. S obzirom na prethodno opisane događaje ta bi tendencija trebala biti dodatno izražena zbog prijetnje socijalnom identitetu. Negativniji stavovi studenata Filozofskog fakulteta u odnosu na studente Hrvatskih studija, očekivani su u skladu s nalazima istraživanja koja pokazuju da grupe s visokim statusom pokazuju značajno više unutargrupne pristranosti od grupa s nižim statusom.

Hipoteza vezana uz prvi problem ovog istraživanja djelomično je potvrđena. Rezultati pokazuju da u prosjeku stavovi studenata obje studijske grupe nisu negativni, već da se kreću u okvirima umjereno pozitivnih. To sugerira da animozitet između studenata dva različita fakulteta psihologije, ukoliko on uopće postoji, nije u tolikoj mjeri izražen da bi doveo do negativnih stavova prema vanjskoj studijskoj grupi. Moguće je da nedavna događanja vezana uz reorganizaciju ustroja oba fakulteta psihologije nisu utjecala na međusobnu percepciju samih studenata. Jedna ispitanica s Hrvatskih studija je čak u upitniku napisala: „Smatram da je

takozvana netrpeljivost između studenata Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta izazvana ponajviše nadmetanjima i sukobima profesora, a ne studenata.“. Nažalost kako nemamo podatke o stavovima studenata psihologije oba fakulteta prije 2012. godine, ovu pretpostavku ne možemo empirijski provjeriti. Ipak, treba istaknuti da ovaj nalaz može odražavati i socijalno poželjno odgovaranje studenata oba fakulteta. Naime Farnham i sur. (1999; prema Brown, 2006) ističu da na mjere pristranosti prema vlastitoj grupi možda snažno utječu faktori socijalne poželjnosti. Zbog važnosti ovog pitanja za psihologijsku struku, to može biti također moguće objašnjenje dobivenih rezultata.

Rezultati istraživanja potvrdili su pretpostavku da će studenti psihologije Filozofskog fakulteta kao grupa višeg statusa imati manje pozitivne stavove prema vanjskoj grupi. Ovaj nalaz je u skladu s rezultatima meta-analize Mullena, Browna i Smitha (1992) koja je pokazala da grupe s visokim statusom pokazuju značajno više unutargrupne pristranosti od grupa s nižim statusom. Nalaz se može objasniti činjenicom da unutargrupna pristranost članovima visokostatusnih grupa služi potvrđivanju socijalne realnosti, odnosno izražavanju vlastite superiornosti (Scheepers i sur., 2006, prema Brown, 2010). Ovdje podsjećamo da naziv grupa višeg statusa ne odražava općevrijednosni sud, nego odnose socijalnog realiteta.

Iako rezultati na ukupnim stavovima dokazuju da studenti psihologije Filozofskog fakulteta doista imaju u prosjeku manje pozitivne stavove, detaljnija analiza na razini komponenata stava pokazuje kompleksniju sliku. Na kognitivnoj i bihevioralnoj komponenti stava studenti psihologije Filozofskog fakulteta imaju manje pozitivne stavove, dok studenti psihologije Hrvatskih studija imaju manje pozitivne stavove na afektivnoj komponenti. Kao što je već rečeno, manje pozitivan stav studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu može se objasniti potrebom za održavanjem njihova višega statusa. Moguće objašnjenje za donekle iznenađujući rezultat o manje pozitivnim rezultatima studenata Hrvatskih studija na afektivnoj komponenti stava je nalaz da grupe niskog statusa obično imaju negativnije stavove na dimenzijama koje nisu povezane sa statusom (Reichl, 1997; Major i sur., 1998; sve prema Schneider, 2004). Ako pogledamo čestice afektivne komponente skale stavova prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija, vidimo kako se oni uistinu odnose na usporedbe koje nisu povezane s akademskim uspjehom i znanjem psihologije, dimenzijama za koje je za očekivati da će u ovom kontekstu biti relevantne (npr. „Studenti psihologije s Hrvatskih

studija/Filozofskog fakulteta su umišljeni.“, „Na spomen studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta „diže mi se kosa na glavi“.“). Još jedno moguće objašnjenje ovih nalaza je da je manje pozitivna afektivna reakcija studenata Hrvatskih studija uvjetovana njihovom percepcijom mogućnosti ukidanja njihovog fakulteta i pripajanja Filozofskom fakultetu. Ovo je moglo dovesti do većeg doživljaja prijetnje od strane studenata Filozofskog fakulteta što bi moglo rezultirati ovakvim obrascem afektivnih reakcija.

Drugi problem istraživanja bio je ispitati jesu li godina studija, prosjek ocjena, socijalno samopoštovanje ispitanika te broj poznanika na drugom studiju prediktori stavova prema vanjskoj studijskoj grupi. Pritom se pretpostavilo da će negativni stavovi biti izraženiji kod ispitanika na višim godinama studija jer se povećanjem vremena koje ispitanici provedu na svom fakultetu povećava i njihov stupanj identifikacije s vlastitom studijskom grupom. Prema teoriji socijalnog identiteta stupanj identifikacije s vlastitom grupom važan je moderator unutargrupne pristranosti; pojedinci koji se više identificiraju s vlastitom grupom pokazuju više međugrupne diskriminacije. Smatrali smo da će stupanj identifikacije s vlastitom grupom, a time i negativniji stavovi prema vanjskoj grupi biti najizraženiji na četvrtoj i petoj godini studija, tj. nakon što studenti već upišu diplomski studij na jednom od fakulteta. Naime, upis na diplomski studij dovodi do snažnije percepcije nepropusnosti granica između studijskih grupa jer studentima otežava prelazak na drugi fakultet, opciju koja je prije završetka preddiplomskog studija bila lakše ostvariva. Percepcija nepropusnosti grupnih granica bi prema teoriji socijalnog identiteta trebala dovesti do snažnije identifikacije s grupom, a posljedično i do negativnijih stavova prema vanjskoj grupi. Osim toga, studenti starijih godina uložili su i veći osobni napor u svoj studij, stoga je očekivano da i njihov osjećaj pripadnosti i socijalni identitet povezan sa studijskim programom bude snažniji. U skladu s prethodnom hipotezom pretpostavili smo da će studentima s boljim prosjekom, koji se više trude na fakultetu, njihova studijska grupa biti važnija za definiranje socijalnog identiteta, što bi pak trebalo dovesti do negativnijih stavova prema vanjskoj studijskoj grupi. Dodatni prediktor bilo nam je socijalno samopoštovanje ispitanika, varijabla koja je unutar teorije socijalnog identiteta dobila važnu ulogu u objašnjavanju međugrupne diskriminacije. U skladu s nalazima prijašnjih istraživanja u ovom području, pretpostavili smo da će ispitanici s višim socijalnim samopoštovanjem imati negativnije stavove prema vanjskoj studijskoj grupi. Na kraju, pretpostavili smo i da će broj poznanika u vanjskoj studijskoj grupi biti značajan prediktor izraženosti stavova prema toj grupi, jer je prema hipotezi kontakta (Allport, 1954) dovođenje

pripadnika različitih grupa u međusobni kontakt najbolji način smanjivanja tenzija i neprijateljstva među njima. Stoga smo očekivali da će ispitanici s većim brojem poznanika u vanjskoj studijskoj grupi imati i pozitivnije stavove prema svim pripadnicima te grupe. Treba napomenuti da prema hipotezi kontakta sam kontakt nije dovoljan za postizanje uzajamne međugrupne tolerancije, već on mora zadovoljavati određene uvjete. No kako se u našoj situaciji ne radi o grupama među kojima je postojalo dugotrajno neprijateljstvo ili prethodan intenzivan sukob, smatrali smo da bi se i samo poznavanje većeg broja pripadnika vanjske studijske grupe moglo povoljno odraziti na stavove prema toj grupi.

U većini provedenih regresijskih analiza kao značajni prediktori pokazali su se godina studija, broj poznanika u vanjskoj studijskoj grupi te dvije komponente socijalnog samopoštovanja, identitet i privatno socijalno samopoštovanje. Varijabla godine studija, iako značajan prediktor, nije potvrdila našu hipotezu da će studenti s viših godina studija imati negativnije stavove prema vanjskoj studijskoj grupi. Rezultati su pokazali da je taj trend upravo suprotan, odnosno da povećanje broja godina koje studenti provedu na određenom fakultetu dovodi do pozitivnijih stavova prema drugoj grupi. Jedno od mogućih objašnjenja ovakvih nalaza je da što studenti više godina provedu na jednom od fakulteta, povećava se mogućnost da će kroz različita akademska ili neformalna događanja stupiti u međusoban kontakt koji pozitivno utječe na međugrupne odnose. U prilog tom objašnjenju ide i činjenica da je naknadno izračunata korelacija između godine studija i broja poznanika u vanjskoj studijskoj grupi pozitivna i statistički značajna ($r(275) = .291; p < .01$). Nadalje, zbog sadržaja programa studija psihologije na kojemu se obrađuju teme iz područja stavova, međugrupne suradnje i tolerancije, moguće je da duže studiranje psihologije povećava osjetljivost i tolerantnost studenata prema različitim socijalnim grupama ili ih barem čini suzdržanijima u izražavanju negativnih stavova. Ipak, budući da godina studija nije bila značajan prediktor bihevioralne komponente stava odnosno ponašanja prema drugoj grupi, čini se kako prethodno navedeni utjecaji za koje smo pretpostavili da djeluju na pozitivniji stav prema drugoj grupi ipak nisu bili dovoljni jaki da bi djelovali na ponašanje prema drugoj grupi, već pokazuju svoj doprinos samo utjecaj samo na mišljenje i osjećaje prema njoj.

Broj poznanika u vanjskoj studijskoj grupi pokazao se kao značajan prediktor u svim regresijskim jednadžbama u skladu s našim očekivanjima. Ispitanici koji su naveli da poznaju

veći broj studenata s drugog fakulteta, imali su pozitivnije stavove prema studentima tog fakulteta općenito. Ovaj nalaz u skladu je s hipotezom kontakta, odnosno Allportovom pretpostavkom da kontakt između pripadnika dviju grupa dovodi do reduciranja tenzija i neprijateljstva koje mogu postojati među njima (Brown, 2006). Iako nismo kontrolirali kvalitetu međugrupnih kontakata, odnosno stupanj u kojem ispitivani kontakti između studenata Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta zadovoljavaju Allportove optimalne uvjete, rezultati sugeriraju da je u ovom specifičnom slučaju i samo poznanstvo među studentima dovoljno da doprinese pozitivno njihovim uvjerenjima, afektivnim reakcijama i bihevioralnim tendencijama.

Komponenta socijalnog samopoštovanja koja se odnosi na identitet također se pokazala kao značajan prediktor u skladu s početnom hipotezom. Ispitanici koji vlastitu grupu evaluiraju kao važniju za svoj pojam o sebi, izražavaju negativnije stavove prema vanjskoj grupi. Prema teoriji socijalnog identiteta, ljudi su pozitivno pristrani prema vlastitoj grupi jer na taj način postižu poželjnu različitost vlastite grupe od drugih grupa, tj. pozitivni socijalni identitet, a time povećavaju vlastito samopoštovanje. Ta tendencija je izraženija kod onih pojedinaca s višim stupnjem identifikacije s vlastitom grupom (Schneider, 2004). Kao i kod godine studija, ni ovaj prediktor nije bio značajan za ponašajnu komponentu stava. U literaturi se kao jedno od objašnjenja za nedosljednu povezanost identifikacije i pristranosti navodi da predložena veza možda ne vrijedi jednako za sve grupne kontekste ili za sve članove grupe (Hinkle i Brown, 1990; prema Brown, 2006). Primjerice Brown i Torres (1996; prema Brown 2006) mjerili su povezanost između identifikacije s vjerskom skupinom ili studijskom grupom te predrasudama prema drugim sektama ili studijskim grupama. Korelacije između identifikacije s vjerskom skupinom i predrasuda prema drugim sektama bila je znatno snažnija nego ista veza u slučaju studijske grupe. Pri tome je stupanj identifikacije s ovim različitim grupama bio jednak, a ono što se razlikovalo bio je način na koji se identitet izražavao. Iz priloženog možemo zaključiti kako kod studijskih grupa identifikacija s grupom nema dovoljno jak utjecaj na stavove prema vanjskoj grupi da bi pridonijela i objašnjavanju varijance ponašanja prema vanjskoj grupi, već samo mišljenja i osjećaja.

Komponenta privatnog socijalnog samopoštovanja se također pokazala kao značajan prediktor, ali u suprotnom smjeru od očekivanog. Ispitanici koji su pozitivnije evaluirali vlastitu grupu također su imali i pozitivniji stav prema drugoj grupi. Iako ovaj nalaz na prvi pogled djeluje iznenađujuće, Mullen, Brown i Smith (1992) navode da unatoč tome što je fenomen

favoriziranja vlastite grupe u odnosu na relevantne vanjske robusan, međugrupna hostilnost ne mora nužno biti posljedica kategorizacije pojedinca u grupu. Ovaj nalaz je možda lakše objasniti ako pogledamo kako se privatno socijalno samopoštovanje ponaša kao prediktor komponenata stava. Naime, ono je značajan prediktor samo za bihevioralnu komponentu stava. Pogledamo li čestice ove komponente (npr. „Rado bih upoznao/la nove ljude sa studija psihologije Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u Zagrebu.“, „Ne bih tražio/la savjet od studenata psihologije s Hrvatskih/Filozofskog fakulteta u Zagrebu.“) možemo vidjeti da se one uglavnom odnose na ponašanja pristupanja odnosno izbjegavanja studenata druge grupe. Stoga je moguće da ispitanici koji imaju više privatno socijalno samopoštovanje, budući da evaluiraju svoju grupu boljom, osjećaju manje prijete od strane druge grupe te iz tog razloga imaju manju potrebu izbjegavati njene članove.

Na kraju treba spomenuti da je jednakim setom prediktora najmanji postotak varijance objašnjen na bihevioralnoj komponenti stava zbog restrikcije raspona rezultata u toj varijabli. Smanjena mogućnost predikcije ponašajne komponente stava u odnosu na kognitivnu i afektivnu komponentu, može biti posljedica nedosljedne povezanosti stavova i ponašanja koja se često pronalazi u istraživanjima stavova. Pod pretpostavkom da stavovi i ponašanja pojedinaca nisu uvijek usklađeni, moguće je da faktori koji djeluju na mišljenja te osjećaje studenata ne djeluju na sličan način i na njihove bihevioralne namjere. Jedno od ponuđenih objašnjenja takvih nalaza, koje se može primijeniti i u našem slučaju, je pretjerana specifičnost korištenih ponašajnih mjera. Naime Fishbein i Ajzen (1974) su predložili da istraživači trebaju koristiti širi raspon ponašanja kako bi optimalizirali predikciju iz globalnih mjera stava, jer kad se združuju višestruka ponašanja, prikupljena u različitim kontekstima, sve determinante tih ponašanja, osim stava o kojem je riječ, međusobno se poništavaju u združenom rezultatu. Ako bolje pogledamo bihevioralnu subskalu stavova korištenu u ovom istraživanju, možemo vidjeti da se ona sastoji od samo 7 čestica koje se odnose na ograničen raspon ponašanja prema pripadnicima vanjske studijske grupe. Stoga bi u budućim istraživanjima bilo dobro koristiti veći broj čestica bihevioralne komponente koje bi obuhvatile raznolika ponašanja studenata.

Prilikom razmatranja rezultata ovog istraživanja valja imati u vidu i neke njegove moguće nedostatke. Jedan od njih jest pojava socijalno poželjnog odgovaranja. Naime, istraživanje se provodilo na populaciji studenata psihologije za koje se zna da nisu naivni ispitanici zbog

moguće upoznatosti s ispitivanim konstruktima ili čak skalama korištenima u istraživanju, pa su uz navedeno i zbog osjetljivosti teme istraživanja mogli davati socijalno poželjne odgovore. Iako se osobama koje su samo promatrači ovo može činiti kao ne pretjerano bitna tema, ona je u očima psihologa i studenata psihologije prilično važna, a prema tome i socijalno osjetljiva. Upravo su ovi razlozi mogli potaknuti naše ispitanike na davanje socijalno poželjnih odgovora kako bi iskazali što pozitivniji stav prema vanjskoj grupi, u ovom slučaju prema studentima drugog fakulteta psihologije na Sveučilištu u Zagrebu. Stoga je preporuka u ovakva istraživanja uključiti i skalu za mjerenje socijalne poželjnosti, kako bi se provjerila plauzibilnost interpretacije o utjecaju socijalne poželjnosti na odgovaranje sudionika.

Drugi mogući nedostatak ovog istraživanja tiče se smanjene mogućnosti kontrole odgovaranja. Točnije, budući da se istraživanje provodilo putem Interneta, nismo bili u mogućnosti kontrolirati odgovaraju li na upitnike samo oni ispitanici koji pripadaju ciljanoj populaciji. Jednako tako nismo mogli kontrolirati koliko puta ista osoba rješava upitnike. Ipak, vjerujemo da smo uspjeli ograničiti javljanje ovih problema jer smo poveznicu koja vodi do upitnika dijelili isključivo preko *mailing* lista studenata psihologije Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Višestruko odgovaranje je bilo nešto teže kontrolirati, ali vjerujemo da zbog nešto dužeg vremena potrebnog za rješavanje nitko nije ispunjavao upitnike više od jednog puta.

Iako rezultati istraživanja ukazuju na nešto manje pozitivne stavove studenata psihologije Filozofskog fakulteta prema studentima s Hrvatskih studija, ukupno gledano stavovi nisu negativni; dapače, možemo govoriti o umjereno pozitivnim stavovima. Ovaj nalaz upućuje na mogućnost kvalitetne daljnje suradnje među fakultetima i među studentima, bez negativnih stavova kao prepreke u ostvarivanju dobrih odnosa. Bez sumnje se može tvrditi kako su dobri odnosi važni za psihologijsku struku u Hrvatskoj jer oba fakulteta mogu pridonijeti razvoju i napretku struke u budućnosti te dodatnom afirmiranju psihologije kao važnog dijela hrvatske strukovne i znanstvene zajednice.

Sami rezultati istraživanja također mogu biti osnova za moguća buduća istraživanja koja će se baviti odnosima između dvaju studijskih grupa. Dodatni dobitak u ovom slučaju predstavlja i konstruirana skala za ispitivanje stavova prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija, s obzirom da mjerni instrument koji ispituje ovako specifičan stav

dosad nije postojao. Bilo bi zanimljivo promatrati kako će se stavovi između dvije studentske grupe kretati u budućnosti, pogotovo ako se uzme u obzir da je od ljetnog semestra akademske godine 2012./2013. pet docenata s Odsjeka za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu počelo predavati i na Hrvatskim studijima. Smatramo da bi ovo moglo imati znatan utjecaj na stavove studenata Hrvatskih studija prema studentima Filozofskog fakulteta kao i prema Filozofskom fakultetu općenito. Činjenica da je ovdje konstruirana i validirana skala koja ovaj stav može mjeriti, samo će olakšati provedbu budućih istraživanja kao i usporedbu budućih rezultata s rezultatima dobivenih u ovom radu. Nadalje, primijenjena skala bi se uz manje prilagodbe također mogla koristiti i za ispitivanje stavova nekih drugih studentskih grupa iz iste struke jednih prema drugima te na taj način može pridonijeti općenitom razumijevanju i objašnjavanju odnosa među studentima iste struke.

Što se tiče druge korištene skale u ovom istraživanju, Skale socijalnog samopoštovanja, preporuka autora je da se u budućim radovima koristi svih 16 čestica iz originalne skale. Smatramo kako je činjenica da u ovom istraživanju nije potvrđena faktorska struktura hrvatske verzije skale (Jelić, 2009), već je ostvarena ona iz originalne skale (Luhtanen i Crocker, 1992), indikator različitog funkcioniranja Skale socijalnog samopoštovanja na različitim vrstama grupa i u različitim kontekstima. Budući da je hrvatska verzija validirana kada je objekt stava bio narod, bilo bi zanimljivo provjeriti kako ona funkcionira u kontekstu drugih grupnih pripadnosti, kao što su religija ili struka, te podudaraju li se faktorske strukture s onima dobivenima u prethodnim istraživanjima.

Naša posljednja preporuka odnosi se na prediktore stava studenata psihologije Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija jednih prema drugima. Iako su se regresijske jednadžbe s prediktorima korištenim u ovom istraživanju pokazale značajnima, ti prediktori su objasnili relativno mali postotak varijance stava, pogotovo na bihevioralnoj komponenti. S druge strane, odabrani prediktori su najuspješnije objašnjavali rezultate na kognitivnoj komponenti stava. Predviđeni prediktori bili su identitetne naravi, što je bila plauzibilna polazišna pretpostavka za istraživanje budući da je pitanje identiteta u raspravama o budućnosti psihologije na Hrvatskim studijima istaknuto kao središnje pitanje. U budućim istraživanjima trebalo bi pokazati koji bi još potencijalni prediktori mogli pridonijeti boljem tumačenju varijance kriterija stava, kao i odmjeriti identitetne varijable na izravni način. Jedan mogući prediktor može biti doživljaj

prijetnje. Kao što je već navedeno, velik je broj istraživanja pokazao da prijetnje socijalnom identitetu mogu dovesti do unutargrupne pristranosti i diskriminacije (Sprears, Doosje i Ellemers, 1999), stoga smatramo da bi se izravnim uključivanjem ove varijable u buduća istraživanja mogla bolje objasniti priroda međugrupnih stavova dvije studijske grupe i mehanizmi u njihovoj pozadini. Nadalje, potencijalno koristan prediktor mogao bi biti prethodni pokušaj da se upiše na drugi studij psihologije. Za očekivati je da prethodni pokušaj upisa na drugi fakultet ima utjecaja i na razvoj stavova prema paralelnoj studijskoj grupi.

ZAKLJUČAK

Rezultati provedenog istraživanja djelomično potvrđuju početne pretpostavke. Niti kod jedne skupine ispitanika nisu pronađeni negativni stavovi prema vanjskoj grupi, iako je to očekivano u skladu s teorijom socijalnog identiteta. Stavovi studenata obje studijske grupe bili su unutar granica umjereno pozitivnih. Međutim, očekivani nalaz o manje pozitivnim stavovima grupe višega statusa je potvrđen - studenti psihologije s Filozofskog fakulteta, koji su većinska grupa, imaju manje pozitivne stavove prema studentima psihologije s Hrvatskih studija.

U konačnici odabrani skup prediktora pridonio je značajnom objašnjenju stavova prema vanjskoj studijskoj grupi. Kao značajni prediktori su se pokazali vrsta fakulteta, godina studija, broj poznanika, identitet te privatno socijalno samopoštovanje, premda je postotak objašnjene varijance ukupnog stava kao i komponenti stavova, razmjerno malen.

ZAHVALE

Zahvaljujemo našoj mentorici, profesorici Dinki Čorkalo Biruški, na svim savjetima i pomoći koju nam je pružila prilikom provedbe ovog istraživanja. Ovim putem se zahvaljujemo i svim studentima psihologije s Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta koji su nam na bilo koji način pomogli u prikupljanju podataka.

LITERATURA

- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Brown, R. (2010). *Prejudice: It's social psychology*. Oxford: Blackwell.
- Brown, R. (2006). *Grupni procesi: Dinamika unutar i između grupa*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Cohen, J., Cohen, P., West, S. G. i Aiken, L. S. (2003). *Applied multiple regression / Correlation analysis for the behavioral sciences*. Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Crocker, J. i Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 60-67.
- Fishbein, M. i Ajzen, I. (1974). Attitudes toward objects as predictors of single and multiple behavioral criteria. *Psychological Review*, 81, 59-74.
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2002). *Socijalna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Jarić Dauenhauer, N. (2012). Studenti Hrvatskih studija: Kvalitetni smo barem koliko i Filozofski. *T-portal*. <http://www.tportal.hr/scitech/znanost/182064/Kvalitetni-smo-barem-koliko-i-Filozofski.html> (preuzeto 18. travnja 2013.).
- Jelić, M. (2009). Validacija hrvatske verzije Skale socijalnog samopoštovanja. *Migracijske i etničke teme*, 3, 237-262.
- Mullen, B., Brown, R. J. i Smith, C. (1992). Intergroup bias as a function of salience, relevance and status: An intergroup. *European Journal of social psychology*, 22, 103-112.
- Luhtanen, R. i Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.
- Nascimento-Schulze, C. M. (1993). Social comparison, group identity and professional identity. A study with bank clerks. *Revista de Psicologia Social*, 8, 69-82.
- Schneider, D. J. (2004). *The psychology of stereotyping*. New York: Guilford.
- Sherman, S. J., Hamilton, D. L. i Lewis, A. C. (2000). Perceived entitativity and the social value of group memberships. U: D. Abrams i M. A. Hogg (Ur), *Social identity and social cognition*, (str. 80- 110). Oxford: Blackwell.

- Smith, E.J. (1991). Ethnic identity development: Toward the development of a theory within the context of majority/minority status. *Journal of Counseling and Development*, 70, 181-188.
- Spears, R., Doosje, B. i Ellemers, N. (1999). Commitment and intergroup behaviour. U: N. Ellemers, R. Spears i B. Doosje (Ur), *Social identity* (str. 8-34). Oxford: Blackwell.
- Tajfel, H. i Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. U: S. Worche i W. G. Austin (Ur), *The psychology of intergroup relations* (str. 33-47). Chicago: Nelson-Hall.
- Tajfel, H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tofant, J. (2004). *Povezanost nacionalnog identiteta s osobnim i kolektivnim samopoštovanjem*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social Identity and self-categorization theories. U: N. Ellemers, R. Spears i B. Doosje (Ur), *Social identity* (str. 8-34). Oxford:Blackwell.

SAŽETAK

Ime autora: Lana Pehar, Mitja Ružojčić i Alen Serhatlić

Naslov: Ispitivanje uzajamnih međugrupnih stavova studenata psihologije Hrvatskih studija i Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati stavove studenata psihologije s Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija jednih prema drugima te provjeriti jesu li godina studija, prosjek ocjena na studiju, broj poznanika na drugom studiju psihologije i socijalno samopoštovanje prediktori stava prema suprotnoj studijskoj grupi psihologije. Istraživanje je provedeno na uzorku od 292 sudionika, studenta psihologije, od čega 164 s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i 128 s Hrvatskih studija. Za potrebe istraživanja posebno je konstruirana skala koja mjeri stavove prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija. Rezultati su pokazali kako studenti psihologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija općenito imaju umjereno pozitivne stavove jedni prema drugima. Ipak, uspoređujući studente s obzirom na fakultet na kojem studiraju pokazalo se da studenti psihologije Filozofskog fakulteta imaju nešto manje pozitivan stav prema studentima s Hrvatskih studija. Korišteni prediktori stava prema suprotnoj studijskoj grupi objasnili su značajan, ali mali postotak varijance stava. Od korištenih prediktora, značajnim su se pokazali vrsta fakulteta, godina studija, broj poznanika na suprotnom studiju psihologije te dvije komponente socijalnog samopoštovanja - identitet i privatno socijalno samopoštovanje. Sudionici s viših godina, s više poznanika na suprotnom studiju psihologiju, kojima je studijska grupa manje važna za identitet te oni koji pozitivnije evaluiraju vlastitu studijsku grupu imaju pozitivniji stav prema suprotnoj studijskoj grupi. Rezultati provedenog istraživanja raspravljani su i objašnjeni pod vidom teorije socijalnog identiteta.

Ključne riječi: stav, socijalni identitet, studenti psihologije, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatski studiji

SUMMARY

Author: Lana Pehar, Mitja Ružojčić i Alen Serhatlić

Title: Testing of mutual intergroup attitudes of psychology students from the Centre for Croatian Studies and Faculty of Humanities and Social Sciences at University of Zagreb

The aim of this study was to examine the attitudes of psychology students from the Faculty of Humanities and Social Sciences at University in Zagreb and Centre for Croatian Studies to each other and to check whether the year of study, the average grade score, the number of acquaintances in the other study of psychology and collective self-esteem predict attitudes towards the opposite study group of psychology. The study was conducted on a sample of 292 participants, students of psychology, of which 164 were from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and 128 from Centre for Croatian Studies. For research purposes, scale was designed for measuring attitudes toward psychology students from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and Centre for Croatian Studies. Results showed that generally speaking psychology students from Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and Centre for Croatian Studies have moderately positive attitudes towards each other. However, it was shown that students of psychology from Faculty of Humanities and Social Sciences have a less positive attitude towards students from Center for Croatian Studies. Predictors of attitudes towards the opposite study group that have been employed explained a significant but small percentage of the variance in attitudes. Of predictors used, type of faculty, year of study, the number of acquaintances on the opposite study of psychology and the two components of collective self-esteem, identity and private collective self-esteem, proved to be significant. Participants on senior years, with more acquaintances on the opposite study of psychology, whose study group is less important for their identity and those who evaluate their own study group more positively had a more positive attitude towards the opposite study group. Results of the study are discussed and explained in light of the theory of social identity.

Key words: attitude, social identity, psychology students, Faculty of Humanities and Social Sciences at University in Zagreb, Centre for Croatian Studies

DODACI

PRILOG I – Skala stavova prema studentima psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija (naknadno izbačene čestice su u *italicu*)

Niže su navedene tvrdnje koje ispituju Vaša mišljenja, ponašanja i osjećaje prema studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Molimo Vas da uz svaku tvrdnju izrazite svoj stupanj slaganja, tako da uz svaku od njih zaokružite jedan od brojeva koji imaju sljedeće značenje:

1. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su sposobni.

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

2. Kada bih organizirao/la događaj vezan uz psihologiju, pozvao/la bih i studente psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

3. Kada bih odlučivao/la pri zapošljavanju za posao, prije bih odabrao/la studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studenta psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

4. Rado bih se družio/la sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

5. Student psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta bio bi jednako dobar suradnik u istraživanju kao i student psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

6. Kada bih odlučivao/la o dodjeli stipendije, prije bih je dodijelio/la studentu psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studentu psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

7. Nervira me kada moji sugovornici negativno govore o studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

8. Studenti psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija uključeni su u veći broj društveno korisnih aktivnosti od studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

9. Osmislio/la bih istraživanje u suradnji sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

10. Osjećao/la bih se neugodno u društvu studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

11. Studenti psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija imaju više stručnog znanja od studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

12. Nije mi drago kada čujem pohvale na račun studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

13. *Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta će svoj budući posao obavljati jednako kvalitetno kao i studenti psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija .*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

14. *Pri upoznavanju novog studenta psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta , ponašam se hladnije prema njemu, nego pri upoznavanju novog studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

15. *Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su pametni.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

16. *Studenti Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su izrazito motivirani za svoj studij.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

17. *Ne bih otišao/la na psihološko savjetovanje kod psihologa za kojeg znam da je diplomirao na Hrvatskim studijima/Filozofskom fakultetu.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

18. *Pomogao/la bih studentu psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta u prikupljanju ispitanika potrebnih za njegovo istraživanje.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

19. *Bilo bi mi neugodno imati prednost na nekom natječaju samo zato što sam student psihologije Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

20. *Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta rade kvalitetna istraživanja.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

21. *Ne bih obavljao praksu kod mentora za kojeg znam da je diplomirao na Hrvatskim studijima/Filozofskom fakultetu.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

22. *Da student psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta ima literaturu koja mi je potrebna, ne bih se ustručavao/la pitati ga da mi je posudi.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

23. *Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su lošiji od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

24. *Na studentskom tulumu radije bih razgovarao/la sa studentom psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija nego s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

25. *Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta ulažu manje truda u studij od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

26. *Ljut/a sam na studente psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .*

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

27. Volio/ljela bih izmjenjivati iskustva o studiju sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

28. Ne bih tražio/la savjet od studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

29. Aktivno izbjegavam suradnju sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

30. Pozvao/la bih studente psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta da se priključe radu u studentskoj udruzi mog studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

31. Objasnio bih studentu psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta neko gradivo iz psihologije.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

32. Na spomen studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta “diže mi se kosa na glavi”.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

33. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su umišljeni.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

34. Nelagodno mi je surađivati sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

35. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta bili su bolji učenici u srednjoj školi od studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

36. Potajno se veselim kada čujem loše vijesti vezane uz studente psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

37. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su manje ambiciozni od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

38. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su prijateljski raspoloženi prema studentima psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

39. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta manje znaju statistiku i metodologiju od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

40. Rado bih upoznao/la nove ljude sa studija psihologije Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

41. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta imaju predrasude o studentima psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

42. Nezadovoljan/a sam kada na natječaju za posao/stipendiju bude uspješniji student psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

43. Studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta su manje radišni od studenata psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

44. Ne bih otišao/la na tulum studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

45. Izbjegavam sudjelovati u zajedničkim aktivnostima sa studentima psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

46. Za suradnika na projektu bih prije odabrao/la studenta psihologije s Filozofskog fakulteta/Hrvatskih studija, nego studenta psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta .

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

47. Da se netko prebaci sa studija psihologije na Hrvatskim studijima/Filozofskog fakulteta na moj studij, ponašao/la bih se prema njemu jednako kao i prema drugim kolegama.

1 2 3 4 5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

48. Ako bi studenti psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta organizirali neki zanimljiv događaj, otišao/la bih tamo.

1   2   3   4   5

uopće se ne slažem   u potpunosti se slažem

PRILOG II – hrvatska verzija Skale socijalnog samopoštovanja i demografski podaci

U nastavku upitnika nalaze se tvrdnje koje opisuju različite misli i osjećaje o studijskoj grupi kojoj pripadate. Molimo Vas da uz svaku tvrdnju izrazite svoj stupanj slaganja, na način da uz svaku od njih zaokružite jedan od brojeva koji imaju sljedeće značenje:

1. Ja sam vrijedan pripadnik svoje studijske grupe.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

2. Često žalim što pripadam svojoj studijskoj grupi.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

3. Općenito govoreći, drugi moju studijsku grupu smatraju dobrom.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

4. To što pripadam svojoj studijskoj grupi ne utječe na to kako sebe doživljavam.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

5. Osjećam da nema mnogo toga što bih ja mogao ponuditi svojoj studijskoj grupi.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

6. Pripadnost mojoj studijskoj grupi bitno određuje tko sam.

1   2   3   4   5

izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

7. Sklon sam suradnji s pripadnicima svoje studijske grupe.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

8. Često osjećam da moja studijska grupa nije vrijedna truda.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

9. Općenito, drugi poštuju moju studijsku grupu.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

10. Za to kako doživljam sebe kao ličnost, pripadnost mojoj studijskoj grupi nije važna.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

11. Često osjećam da sam beskoristan pripadnik svoje studijske grupe.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

12. Drugi smatraju da je studijska grupa kojoj pripadam bezvrijedna.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

13. Pripadnost mojoj studijskoj grupi je važan dio slike koju imam o sebi.

1 2 3 4 5
izrazito se ne slažem   izrazito se slažem

Na kraju Vas molimo nekoliko općih podataka o Vama:

Spol

- M
- Ž

Dob

Godina studija

- 1   2   3   4   5
-

Koliki vam je dosadašnji prosjek ocjena, računajući sve godine studija?

Koliko studenata psihologije s Hrvatskih studija/Filozofskog fakulteta poznajete (upišite broj)?